

Nr 359.

Av herrar **Bärg** i *Katrineholm* och **Nilsson** i *Hagaby*, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för extra ordinarie tjänstemän samt verkstads- och förrådsarbetare vid statens järnvägar m. m.*

I proposition nr 228 till innevarande Riksdag hemställer Kungl. Maj:t om antagande av »bestämmelser angående rätt till pension för extra ordinarie tjänstemän samt verkstads- och förrådsarbetare vid statens järnvägar. Den kungl. propositionen, som syftar att tillgodose ett av personalens mest vitala önskemål, är i huvudsak byggd på ett av kungl. järnvägsstyrelsen i detta ärende ingivet förslag. Under ärendets förberedande behandling har statskontoret hörts i detsamma, samt svenska järnvägsmanaförbundet tillåtits inkomma med erinringar.

Av de erinringar, som från här ifrågavarande personals sida genom svenska järnvägsmanaförbundet ingivits framgår, att, i motsats mot grundprinciperna i kungl. järnvägsstyrelsens och sedermera Kungl. Maj:ts förslag, personalen hyser en genomgående önskan att medelst egna avgifter få bidra till höjandet av sin pension. Denna åtgärd att medelst egna bidrag höja pensionen så att draglig existensmöjlighet beredes är ju medgiven en hel del andra grupper av statens och kommunernas tjänstehavare, vilkas pension genom statsmakternas försorg ordnats. Statens järnvägars ordinarie personal är ju även tillförsäkrad pension på enahanda grunder. Det bärande i själva principen i denna fråga är ju således förut klart erkänt och synes ytterligare fastslaget genom de grundsatser, som uppbär det samtidigt föreliggande förslaget till allmän pensionsförsäkring. Vi måste därför beklaga, att de sympatier för personalens hemställan i fråga om erläggande av egna bidrag för pensionens höjande, som kan utläsas ur departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet (propositionen sid. 36 och 37) icke kunnat taga sig uttryck i ett bifall härtill, även om någon jämkning

ansetts påkallad i de med bidragsskyldigheten förknippade övriga önskemålen. Ehuru vi för vår del känna oss övertygade om det berättigade i svenska järnvägsmannaförbundets hemställan i denna sak, särskilt då en pensionering byggd på bidragsskyldighet synbarligen kunnat ordnas utan någon merkostnad från statsverkets sida, är det givetvis under frågans nuvarande läge alldeles utsiktslöst att med någon framgång göra ett yrkande i den riktningen. Vi inskränka oss därför till att endast uttala vår livliga förhoppning om, att det icke måtte dröja alltför länge tills saken åter uppmärksammas av statsmakterna, och att vid det tillfället mera beaktande kan ägnas personalens önskemål, då det nu, enligt herr civilministerns eget yttrande, »må lämnas åt framtiden att efter omständigheterna söka vinna den påbyggnad av pensioneringen, som järnvägsmannaförbundet ifrågasatt och som tvivelsutan är önskvärd för att ifrågavarande personal må bli än bättre tryggad vid avsked på grund av ålder eller sjuklighet».

Vi övergå nu att något beröra förslaget sådant det i propositionen föreligger och framhålla de synpunkter, som vi anse mest påkallade. Enligt förslagets § 1 skulle rätt till pension under vissa villkor tillkomma »*vid statens järnvägar anställda extra ordinarie tjänstemän samt verkstads- och förrådsarbetare*». Man har härvid utgått ifrån, att »pensioneringen endast bör avse personal med ständig tjänstgöring året om vid statens trafikerade järnvägar eller sålunda personal, som uteslutande ägnar sig åt järnvägens tjänst». Att i denna pensionering inbegripa annan personal än den »med ständig tjänstgöring året om», har givetvis sina stora svårigheter, varför man väl tillsvidare måste lita till, att understöd åt annan sådan personal som därav kan ifrågakomma tilldelas efter prövning i varje särskilt fall. Men det är icke enbart dessa mera tillfälliga arbetare, som komma utom ramen för den föreslagna pensioneringen, utan även sådana, som oaktat det de haft »ständig tjänstgöring året om» ett flertal av år men likväl icke antagits som fast anställda. Inga normerande bestämmelser finnas nämligen för dylikt antagande, utan beror det på vederbörandes gottfinnande att medgiva eller neka den fastare form av anställning varmed pensionsrätt följer. Det kan således mera bero på *formen av anställning* än på den *tid* personen ägnat sig åt järnvägens tjänst huruvida pensionsförmån tillkommer eller icke. Oss synes därför anställningsförhållandena vara något som så nära berör själva pensioneringen att det i samband härmed bör uppmärksammas. Likaledes möta i § 9 bestämmelser, som tangera frågan om tryggare former för anställning. I paragrafen stipuleras att: »rätt till pension tillkommer ej den, som blivit för fel eller försum-

lighet skild från sin anställning vid statens järnvägar, etc.». Då nu rådande anställningsförhållanden äro så lösa för denna personal, att tämligen obetydliga fel eller försummelse kunna utgöra skäl för avskedande, tarvar även denna sida av saken ett bättre ordnande. Som ett bevis på av vilka orsaker entledigande kan givas må vi anföra följande utdrag ur »verkstadsregler gällande vid statens järnvägars verkstäder» och vilka bestämmelser gälla för den ojämförligt största delen av här ifrågakvarande personal:

§ 7.

Särskilda bestämmelser.

Mom. 10. Maskindirektören äger rätt att omedelbart skilja från arbetet:

1:o. Den som uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet skadar annan person.

2:o. Den som icke iakttagit ärlighet, nykterhet och gott uppförande.

3:o. Den som visar uppenbar ohörsamhet emot förmans under arbetet givna order.

4:o. Den som genom åtgärder eller hot söker förmå annan arbetare att ej fullgöra sin plikt enligt mom. 1.

5:o. Den som uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet skadar verkstadens maskiner, materialier, färdigt eller påbörjat arbete eller andra arbetares tillhörigheter.

6:o. Den som inför eller förtär rusdrycker i verkstaden eller å dess område eller dit anländer berusad.

7:o. Den som två på varandra följande dagar eller upprepade gånger varit frånvarande utan permission eller anmält giltigt förfall.

8:o. Den som inom verkstadsområdet bedriver agitation.

9:o. Den som upprepade gånger bryter mot dessa verkstadsregler i andra fall än i detta moment angivits eller mot gällande tilläggsbestämmelser.

Stockholm den 8 september 1906.

Kungl. Järnvägsstyrelsen.

Icke minst med hänsyn till bestämmelserna i § 2 mom. d) finna vi att mera tillfredsställande föreskrifter för avskedande äro påkallade. Momentet ifråga innehåller bestämmelser om pension i sådana fall där entledigande sker av orsaker, till vilka den entledigade står alldeles skuldlös. Dylikt entledigande förutsättes ock kunna ifrågakomma utan några som helst angivna skäl. Bestämmelsen syftar dock givetvis huvudsakligast på avskedanden till följd av inskränkningar eller förändrade arbetsförhållanden i järnvägsdriften och vad därmed sammanhänger. Först efter uppnådda 50 levnadsår och minst 15 års anställning skulle någon som helst pension enligt dessa bestämmelser ifrågakomma vid sådant avskedande. Nu är att märka, att vid andra avskedanden, som kunna inträffa före den tid, vid vilken rätt till ålderspension inträder, (se mom. a och b) skall innan entledigande sker järnvägsstyrelsen avgöra huruvida den vars entledigande ifrågasättes icke lämpligen kan förflyttas till annan befattning och således få kvarstanna i järnvägens tjänst. Någon dylik prövning av högre myndighet ifrågasättes icke vid avskedande enligt mom. d) vilket ju *kan* innebära en viss risk för både staten och den entledigade, dock mest för den senare, vilken väl i regel drabbas av förlust i dylika fall. Men utom det tämligen ovissa i fråga om framtida trygghet, som här föreligger, synes bestämmelsen om den tämligen höga levnadsålder, som fastställts för pensions erhållande enligt mom. d), vara ägnad att väcka betänkligheter. Och det är nog så förklarligt om personalen anser att detta moments innehåll inbjuder till till entledigade på mer eller mindre verkliga skäl, *innan* den stadgade levnadsåldern uppnåtts. Ehuru vi ingalunda anse, att några större farhågor i detta hänseende böra hysas i förtid, och så länge god vilja finnes torde nog med den omfattande och mångskiftande verksamhet statsbanedriften innebär avskedande enligt omhandlade bestämmelser knappast vara påkallade vare sig före eller efter den tid vid vilken pensionsrätt infaller, tro vi dock att tryggare anställningsformer med hänsyn även till detta moment äro väl behöfliga. Vi tillåta oss i samband härmed ur propositionen citera huru personalen själv ser den saken:

» — — — — —

den av statskontoret föreslagna och av järnvägsstyrelsen godtagna förändringen i § 2 mom. d) av pensionsförslaget skulle innebära, att personer intill 50 års ålder, oavsett tjänstetidens längd, skulle kunna entledigas från sina befattningar till följd av ändrade arbetsförhållanden eller i övrigt av skäl, till vilka personerna själva i ingen mån bidragit, utan att erhålla någon som helst pension. Således skulle kunna in-

träffa, att personer, som ägnat järnvägen en tjänstetid av 30 år och däröver av sin bästa arbetskraft, just då utsikterna till erhållande av annan anställning vore tämligen små, komme att avskedast utan något som helst statens ansvar för de avskedades framtida öde.

I förtröstan på en blivande pension är ju förklarligt, om en dylik person uraktlåtit att medelst livränta eller på annat sätt trygga sig för ålderdomen, och komme han således att stå dubbelt besviken. Dessutom skulle ju ett fullständigt osäkerhetstillstånd vila över all den personal, som denna pension berör, ända intill den dag då den föreskrivna åldersgränsen uppnåtts. Och att detta kunde medföra konsekvenser ur flera synpunkter är rätt påtagligt. Att trygghetskänslan ingalunda stärkes därav, att avskedanden under nämnda förhållanden gott kunde försvaras ur ren drifts- eller ekonomisk synpunkt från verkets egen sida, är ju också tydligt. Särskilt med tanke på den mängd arbeten och befattningar, som äro speciella för järnvägsdriften, synes detta förslag innebära ett så uppenbart missförhållande, då det ju ändå är fråga om pensionering, att detsamma väl näppeligen borde vinna statsmakternas bifall.»

Det i § 7 bestämda minimibeloppet för sjukpension synes oss ock allt för knappt tillmätt. Man må ju lägga märke till att en dylik pensions erhållande måste föregås av minst 15 tjänsteår och entledigandet ha skett sedan järnvägsstyrelsen konstaterat, att personen i fråga icke kunnat behörigen sköta sin befattning eller ens lämpligen kunna användas i annan dylik. Härav bör ju följa, att förvärvsförmågan för en sådan sjuk är ytterst obetydlig eller ingen. Starka billighetsskäl torde således tala för att denna summa åtminstone höjes till 200 kronor.

I § 12 stipuleras, att pensionstagare, som blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende, därmed även har förverkat sin pension.

Utom det i och för sig rätt märkliga, att en dylik omtvistad straffsats tilldömande, skall anses innebära förverkande av en förmån, som i övrigt är rättmätigt tillerkänd, är väl ändå vanfrevdsstraffet någonting som står på avskrivning ooh sålunda knappast borde få spela in i nutida lagstiftning av här föreliggande art, varför vi yrka på denna paragrafs uteslutande.

Vad § 13 vidkommer anse vi oss böra erinra, att dess nuvarande formulering icke synes ge rum för personalen, att genom anslutning till en eventuell *frivillig* försäkring i enlighet med det förslag till lag om allmän pensionsförsäkring, som samtidigt föreligger, tillförsäkra sig en väl behövlig förhöjning i sin pension. En dylik utväg antyddes dock av järnvägsstyrelsen i dess till Kungl. Maj:t ingivna yttrande

över järnvägsmannaförbundets hemställan om förhöjd pension medelst egna bidrag, vilken hemställan järnvägsstyrelsen avstyrkt. Skulle en frivillig pensionsform lik den nu omnämnda komma till stånd, vore kanske oklokt att på förhand genom lagbestämmelser även här hindra personalen att medelst egna bidrag bereda sig den bättre trygghet för framtiden, som vid deras speciella pensionering jämväl också förvägrats.

På sidan 49 i propositionen avhandlas frågan om den ställning nu ständigt sjukavlönad personal kommer att intaga enligt den föreslagna pensioneringen. Enda sättet hittills att tillgodose här ifrågavarande personal vid oförmögenhet till arbete till följd av sjukdom eller hög ålder har varit att låta densamma permanent uppbära en sjukavlönning uppgående till hälften av den av personen vid tillfället åtnjutna avlöningens belopp. För timavlönad personal har vid denna beräkning ett timantal av cirka 3,500 timmar per år lagts till grund. Skall den nu föreslagna pensioneringen omfatta jämväl denna medelst sjukavlönning pensionerade personal, blir följden den, att särskilt i vissa fall en betydande reducering kommer att äga rum i de oftast icke allt för stora förmåner, som kanske en mångfald av år åtnjutits. Denna reducering kommer att uppstå främst i de fall där de stipulerade tjänste- och levnadsåren för full pensions erhållande icke uppnåtts. Vidare minskas sjukavlönningen från nuvarande 50 till föreslagna 47 % av lönen, samt även till följd därav, att den nu innehavda avlöningssumman icke skall oförändrad ligga till grund för den procentuellt utgående pensionen, utan skall denna summa minskas med ett belopp motsvarande skillnaden mellan resp. grupperns minimilöner å anställningsorten och motsvarande minimilöner på den plats vid järnvägen där lönerna äro lägst. För den timavlönade personalen beräknas heller icke lönen efter 3,500 timmar pr år utan 2,900 timmar. Allt detta betyder ju, särskilt för dem, som hårdast drabbas därav, en så avgjord försämring att förhållandet måste uppmärksammas. I ännu högre grad torde dessa förhållanden komma att drabba personal, som till följd av skada i tjänst blivit oförmögen till arbete och vilken nu i regel åtnjuter en sjukavlönning av 75 % av lönen. Departementschefen, som även synes lagt stor vikt härvid, anför till stadsrådsprotokollet följande:

»Vad beträffar dem, som för närvarande uppbära sjukavlönning, har det synt mig önskvärt, om en sådan övergångsbestämmelse kunde givas, att dessa undginge att få sina levnadsvillkor försämrade genom pensioneringen.

En undersökning, som jag i sådant syfte vidtagit, har emellertid givit vid handen, att stora svårigheter möta mot att låta de personer

fortfarande uppbära sjukavlönning, som för närvarande uppbära sådan avlöning, men enligt förslaget icke bliva berättigade till full pension. Jag fäster mig då mindre vid att därmed kostnaderna för pensioneringen naturligtvis skulle ökas. Detta bleve i allt fall ett tillägg, som minskas och slutligen upphör i samma mån, som de nu sjukavlönade falla bort. Den årliga merkostnaden för pensioneringen uppgår ej heller, enligt vad jag inhämtat, till något särdeles avsevärt belopp, omkring 36,500 kronor till en början.»

Departementschefen hyser emellertid så stora betänkligheter mot att lämna dessa nu sjukavlönades förmåner oberörda, av det skäl, att ett dylikt medgivande skulle allt för mycket strida mot de principer, som tillämpas vid pensionering av den ordinarie statsbanepersonalen, att han icke anser sig böra förorda något dylikt. Detta skulle, framhålls det, gent emot den ordinarie personalen framstå som en orättvisa. Nu må man emellertid märka gent emot denna skenbara orättvisa, att den personal varom nu är fråga, under sin tjänstetid ingalunda åtnjutit en hel del andra förmåner, som tillkommit den ordinarie personalen samt även att de jämförelsevis låga löner, som förekommit under den tid dessa gamla stått i tjänst och enligt vilka deras sjukavlönning nu utgår, nog i viss mån gottagits med hänsyn till den förmån, som varit att beräkna genom sjukavlönings tilldelande under eventuell sjukdom eller vid hög ålder. Detta senast påvisade förhållande synes icke heller förbisetts av departementschefen. Tar man alla dessa omständigheter i betraktande och därtill söker sätta sig in i den situation dessa i tjänst skadade, sjuka eller åldriga och utslitna personer skulle bringas i, genom de nya pensionsbestämmelserna, torde nog så starka skäl tala för att någon försämring ej tillskyndades dem genom pensionsfrågans ordnande i övrigt. Detta så mycket mera som denna billighets- och vi våga påstå även rättfärdighetsåtgärd icke komme att öka merkostnaden med »något särdeles avsevärt belopp» och i varje fall vore av snart övergående natur. Oss synes därför att en bestämmelse här liksom vid förekommande lönergleringar vore, icke allenast försvarlig utan fullt berättigad nämligen, att tillämpandet av de nya pensionsbestämmelserna icke måtte medföra någon försämring för den personal, som nu åtnjuter pension i form av sjukavlönning.

Med hänvisning till ovanstående få vi därför hemställa, att Riksdagen för den händelse Kungl. Maj:ts förslag till pensionsbestämmelser för extra ordinarie tjänstemän samt verkstads- och förrädsarbetare vid statens järnvägar skulle i övrigt bifallas, sådana ändringar måtte vidtagas

I. att den i förslaget § 7 bestämda lägsta sjukpensionen utgör 200 kronor,

att § 12 helt utgår,

att § 13 omformuleras så, att någon minskning i de bestämda pensionsbeloppen icke sker av den anledning, att pension samtidigt åtnjutes genom anslutning till en eventuell frivillig pensionering enligt Kungl. Maj:ts för Riksdagen framlagda förslag till lag om allmän pensionsförsäkring,

att dessa pensionsbestämmelser icke måtte medföra någon minskning i förmåner för dem av personalen, som för närvarande uppbära sjukavlöning, samt

II. att Riksdagen beslutar i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning huruvida icke de anställningsförhållanden av vilka pensionen är beroende borde ordnas så, att ifrågavarande personals rätt till pension härigenom bättre tryggades.

Stockholm den 29 april 1913.

A. J. Bärq.

Olof Nilsson
i Hagaby.

I motionen instämma:

Axel Modig.

Thure Widlund.